

Η ασφαλής χρήση των κοινωνικών δικτύων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση – Μελέτη περίπτωσης στη Δυτ. Θεσσαλία

Μαγγίνα Χρυσάνθη

Μαθηματικός, M.Sc, Καθηγήτρια Δ.Ε.
email :cmangina@sch.gr.

Τσαγγάρης Χρήστος

Ε.Δι.Π., Τμήμα Μαθηματικών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
email: ctsag@aegean.gr.

Ασπρίδης Γεώργιος

Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
email: aspriidis@teilar.gr.

Περίληψη

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, του WEB2 και της ταχύτατης τεχνολογικής ανάπτυξης, όλοι ή σχεδόν όλοι ασχολούμαστε με τα κοινωνικά δίκτυα και αναζητούμε προβολή και ενημέρωση. Η μελέτη φιλοδοξεί να αναδείξει τους προβληματισμούς που αφορούν στην προσεχτική και διακριτική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους εφήβους αλλά και την βοήθεια που μπορούν να λάβουν από τους Καθηγητές τους ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα κατάχρησης και απειλών από τρίτους. Η έρευνα στηρίζεται σε ερωτηματολόγιο το οποίο αναπτύχθηκε από τους συγγραφείς και αποσκοπεί στην καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών των ΔΙΔΕ Τρικάλων και Καρδίτσας για τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές τους οφείλουν να είναι διακριτικοί και επιφυλακτικοί και να προστατεύονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Τα συμπεράσματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά και η όποια αξιοποίησή τους θα συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη κουλτούρας ασφάλειας στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Λέξεις κλειδιά: Κουλτούρα Ασφάλειας, Κοινωνικά Δίκτυα, Διακριτικότητα, Επιφυλακτικότητα

Εισαγωγή

Μπορεί τα κοινωνικά δίκτυα και οι εφαρμογές τους στην εκπαίδευση να αποτελούν πολύτιμα εργαλεία με πληθώρα πλεονεκτημάτων για το εκπαιδευτικό σύστημα γενικότερα, ωστόσο υπάρχει και η άλλη πλευρά, με τους κινδύνους και τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν οι τεχνολογίες αυτές. Το πρόβλημα θεωρείται μεγαλύτερο όσο μικρότερες είναι οι ηλικίες χρηστών στις οποίες αναφερόμαστε. Τα παιδιά, οι ανήλικοι χρήστες, είναι μία ιδιαίτερη κατηγορία χρηστών. Πολλοί γονείς και εκπαιδευτικοί ανησυχούν για την ασφάλεια των ανήλικων μαθητών που περιηγούνται στο διαδίκτυο, με αποτέλεσμα να βλέπουν με επιφυλακτικότητα κοινωνικά δίκτυα όπως το facebook, νιώθοντας αδυναμία στο να ελέγξουν τους κινδύνους, στους οποίους εκτίθενται τα παιδιά τους (Selwyn κ.ά., 2016· Μαγγίνα, 2014).

Στην εργασία θα ασχοληθούμε με το επίπεδο της ατομικής συμπεριφοράς στο οποίο έχουμε τις ακόλουθες αξίες (Μαγγίνα, 2014) που καλλιεργούνται και επηρεάζουν τη συμπεριφορά των χρηστών. Πιο συγκεκριμένα, αναφερόμαστε στη **διακριτικότητα** (οι χρήστες θα πρέπει να προσέχουν τι αναγράφουν στη σελίδα του προφίλ τους, στα φόρουμ, στα μηνύματα ή σε άλλες μορφές κοινωνικών δικτύων), στην **επιφυλακτικότητα** (οι χρήστες θα πρέπει να ιδιαίτερα επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτουν στο διαδίκτυο). Επίσης, στην **υπευθυνότητα** (οι χρήστες θα πρέπει να σκέπτονται πριν εκφράσουν άποψη), στην **εγρήγορση** (οι χρήστες πρέπει να βρίσκονται σε εγρήγορση και μέχρι να επαληθεύσουν με

κάποιο τρόπο τις πληροφορίες που τους δίνουν για την ταυτότητά τους άλλοι χρήστες και να μην αποκαλύπτουν ποτέ προσωπικές, πληροφορίες). Τέλος, ο **έλεγχος των ρυθμίσεων για την ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων** (οφείλουμε να αναζητούμε την πολιτική απορρήτου και τους όρους χρήσης του και βεβαιωνόμαστε ότι κατανοούμε πλήρως με ποιον τρόπο θα χρησιμοποιούνται από τον κοινωνικό δίκτυο τα προσωπικά μας δεδομένα).

Για την ολοκλήρωση της εισήγησης αναπτύχθηκε ερωτηματολόγιο που δόθηκε σε εκπαιδευτικούς των ΔΙΔΕ της Δυτικής Θεσσαλίας με σκοπό να μελετηθεί κυρίως η στάση, η διακριτικότητα και η επιφυλακτικότητα που προτείνουν οι εκπαιδευτικοί σε θέματα που αφορούν την κουλτούρα της ασφάλειας στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Εννοιολογικές οριοθετήσεις

Οι περισσότεροι έφηβοι έχουν την ανάγκη προβολής μέσω των κοινωνικών δικτύων και έτσι απερίσκεπτα επιδίδονται σε επισφαλείς και ανεύθυνες δραστηριότητες, οι οποίες περιλαμβάνουν κυρίως αποκάλυψη και παροχή επισφαλών προσωπικών πληροφοριών. Προκειμένου να αυξήσουν τη δημοφιλία τους, αλλά και λόγω υπέρμετρου ενθουσιασμού που χαρακτηρίζει τους νέους, πολλοί μαθητές εκθέτουν πτυχές του εαυτού τους, που σε φυσιολογικές συνθήκες ποτέ δε θα έκαναν (Πανούσος κ.ά., 2012). Ένα άλλο πρόβλημα που αφορά την ιδέα της χρήσης των κοινωνικών δικτύων στα σχολεία είναι το γεγονός ότι οι μαθητές ενδέχεται να προσθέσουν κάποιον εκπαιδευτικό ως «φίλο». Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε κατάχρηση της οικειότητας εκ μέρους των μαθητών σχετικά με τον καθηγητή και μπορεί να προκαλέσει διάφορα προβλήματα, σχετικά συνήθως με τη συμπεριφορά του μαθητή απέναντι στον καθηγητή, αλλά και με την αίσθηση της διάκρισης ή της εύνοιας απέναντι στον συγκεκριμένο μαθητή, από τους υπολοίπους της τάξης (Grenhow κ.ά., 2016· Πανούσος κ.ά., 2012).

Η θεμελίωση κουλτούρας ασφάλειας είναι αποτέλεσμα μιας σειράς εκπαιδευτικών διαδικασιών και πρακτικών που σκοπό έχουν να κατευθύνουν τους χρήστες προς την ασφάλεια πληροφοριών. Κάθε εμπλεκόμενος αντιδρά θετικά και συντηρεί για μεγάλο χρονικό διάστημα την οποιαδήποτε προτεινόμενη αλλαγή συμπεριφοράς που θα είχε θετικό αντίκτυπο στην ασφάλεια πληροφοριών (Μαγγίνα, 2014). Μια κουλτούρα ασφάλειας είτε επιβάλλεται είτε καλλιεργείται είτε είναι συνδυασμός καλλιέργειας και επιβολής (Μαγγίνα, 2014). Τα κοινωνικά δίκτυα δε μπορούν να επιβάλλουν μια κουλτούρα ασφάλειας, επιβάλλοντας αυστηρές πολιτικές ασφάλειας, γιατί αυτό θα είχε ως συνέπεια πολλοί χρήστες τους, οι οποίοι θα δυσανασχετούν από τους συνεχείς ελέγχους ασφάλειας, να καταργούν τους προσωπικούς τους λογαριασμούς και να προτιμούν άλλα κοινωνικά δίκτυα που είναι πιο εύκολα στη χρήση τους, αφού θα έχουν λιγότερους ελέγχους ασφάλειας (Μαγγίνα, 2014). Οπότε απαιτείται να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα ασφάλειας. Βέβαια τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν και πρέπει να εφοδιάσουν τους χρήστες με εργαλεία (τεχνουργήματα) που θα τους βοηθήσουν να καλλιεργήσουν μια κουλτούρα ασφάλειας (Κανονισμός ΕΕ· Μαγγίνα, 2014· Ρωσσίδης, 2014· Aspridis κ.ά., 2013).

Σε αντιστοιχία με το πλαίσιο ανάπτυξης κουλτούρας ασφάλειας (De Veiga κ.ά., 2010) θεωρούμε ότι υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ της συμπεριφοράς των χρηστών (μαθητών και εκπαιδευτικών) και κουλτούρας ασφάλειας στα κοινωνικά δίκτυα. Η συμπεριφορά των χρηστών ως προς της ασφάλεια των πληροφοριών διακρίνεται σε τρία επίπεδα: στην ατομική συμπεριφορά, στην συμπεριφορά σε επίπεδο ομάδας και στη συμπεριφορά σε επίπεδο κοινωνικού δικτύου (De Veiga κ.ά., 2010). Μια κουλτούρα ασφάλειας καλλιεργείται σε καθένα από τα τρία επίπεδα της συμπεριφοράς των χρηστών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι μία αξία που καλλιεργείται ή ένα τεχνούργημα θα μπορούσε να επηρεάσει την συμπεριφορά των χρηστών σε περισσότερα από ένα επίπεδα ή να μετακινηθεί μεταξύ των επιπέδων συμπεριφοράς (De Veiga κ.ά., 2010). Με τον καιρό, αυτή η συμπεριφορά των χρηστών, και στα τρία επίπεδα, εξελίσσεται ως προς τον τρόπο που πρέπει γίνονται τα πράγματα στα κοινωνικά δίκτυα και οδηγεί στην ανάπτυξη μιας κουλτούρα ασφάλειας (Σπινέλλης, 2018· Ασπρίδης, κ.ά., 2016).

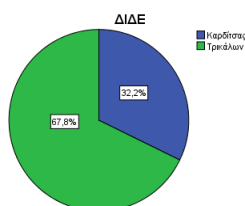
Μεθοδολογία της έρευνας

Για την κατασκευή του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο τύπου Likert. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 20 ερωτήσεις (οι οποίες επιλέχθηκαν κατόπιν βιβλιογραφικής επισκόπησης εννοιών) εκ των οποίων οι 7 πρώτες ήταν οι δημογραφικές ερωτήσεις (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, προϋπηρεσία και άλλα). Η κλίμακα Likert αυτή ζητάει να δείξει ο ερωτώμενος τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας του με ορισμένες προτάσεις - δηλώσεις. Οι διατυπώσεις - ερωτήσεις έχουν πέντε τιμές ερωτήσεων. Σε αυτή την περίπτωση ο ερωτώμενος είχε τη δυνατότητα να αποφύγει να απαντήσει στην ερώτηση, με έμμεσο τρόπο. Για να διαμορφωθεί το ερωτηματολόγιο τύπου Likert είναι απαραίτητη η διατύπωση του αιτήματος ώστε ο ερωτώμενος να δηλώσει το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας, η διαμόρφωση του αιτήματος ως κατάφαση και όχι ως ερώτηση και η χρήση μιας κλιμάκωσης τιμών. Η μέθοδος αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι είναι ομοιόμορφη, συμπληρώνονται γρήγορα, απομνημονεύονται εύκολα και αποφεύγεται ο κίνδυνος μεροληψίας (Field, 2016· Παρασκευόπουλος, 2015· Babbie, 2015· Saunders κ.ά., 2014). Για την επιλογή του δείγματος επιλέχθηκε η τυχαία δειγματοληψία από τις δύο Περιφερειακές Ενότητες της Δυτ. Θεσσαλίας (Τρικάλων και Καρδίτσας). Ως ελάχιστος αριθμός του δείγματος ορίστηκε αυτός των 50 εκπαιδευτικών και από τις δύο ΠΕ. Το ερωτηματολόγιο διαμορφώθηκε από την ερευνητική ομάδα και σχεδιάστηκε σύμφωνα με τον ερευνητικό στόχο της παρούσας έρευνας. Πριν τη διανομή του ερωτηματολογίου, ζητήθηκε πιλοτικά η γνώμη και οι απαντήσεις ικανού αριθμού ερωτώμενων για τυχόν εντοπισμό ασαφειών ή σφαλμάτων στη διατύπωση.

Στην παρούσα έρευνα θα ασχοληθούμε με την ανάπτυξη - καλλιέργεια των αξιών της διακριτικότητας και της επιφυλακτικότητας στους εκπαιδευτικούς της Δυτικής Θεσσαλίας που ανήκουν στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας η διακριτικότητα (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/search.html?q=διακριτικότητα, προσπελάστηκε στις 22/2/2019.) ορίζεται ως «ο τρόπος συμπεριφοράς που δε θίγει και δεν ενοχλεί τους άλλους και ως τρόπος ενέργειας που επιτρέπει σε κάποιον να μη γίνεται αντιληπτός». Ως επιφυλακτικότητα ορίζεται «η ιδιότητα κάποιου που είναι επιφυλακτικός· εμφανίζεται σε αυτόν η επιφύλαξη ή η τάση για επιφύλαξη» (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/search.html?q=επιφυλακτικότητα&dq=, προσπελάστηκε στις 22/2/2019). Επομένως οι χρήστες θα πρέπει να προσέχουν τι αναγράφουν στη σελίδα του προφίλ τους, στα φόρουμ, στα μηνύματα ή σε άλλες μορφές κοινωνικών δικτύων καθώς επίσης και τις φωτογραφίες που αναρτούν αφού οι φωτογραφίες ενημερώνουν για την προσωπική ζωή του χρήστη αλλά και για την ζωή τρίτων (οικογένεια, φίλους, μαθητές, συναδέλφους, γνωστούς) καθώς επίσης θα πρέπει να ιδιαίτερα επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτουν στο διαδίκτυο.

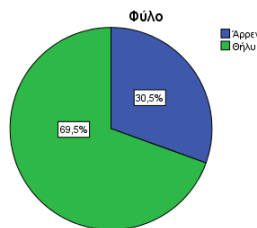
Παρουσίαση των αποτελεσμάτων

Στην έρευνα συμμετείχαν 59 εκπαιδευτικοί από τη Δυτ. Θεσσαλία, 19 (32,2%) από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Καρδίτσας και 40 (67,8%) από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Τρικάλων.

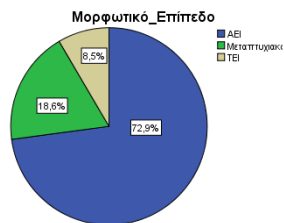
Σχήμα 1. Γράφημα συμμετεχόντων ανά ΔΙΔΕ

Από τους συμμετέχοντες οι 18 (30,5%) είναι άντρες και οι 41 (69,5%) γυναίκες,

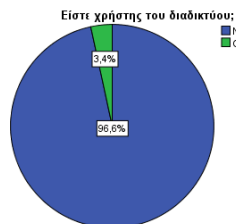
Σχήμα 2. Γράφημα συμμετεχόντων ανά φύλλο

ενώ οι 5 (8,5%) έχουν πτυχίο ΤΕΙ, οι 43 (72,9%) έχουν πτυχίο ΑΕΙ και οι 11 (18,6%) έχουν Μεταπτυχιακό Δίπλωμα.

Σχήμα 3. Γράφημα συμμετεχόντων ανά μορφωτικό επίπεδο

Στην ερώτηση «Είστε χρήστης του διαδικτύου;» θετικά απάντησαν 57 (96,6%) και αρνητικά 2 (3,4%),

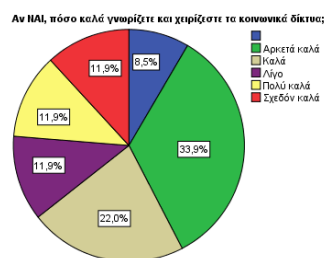
Σχήμα 4. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Είστε χρήστης του διαδικτύου;»

ενώ στην ερώτηση «Είστε χρήστης των κοινωνικών δικτύων;» θετικά απάντησαν 47 (79,7%) και αρνητικά 12 (20,3%).

Σχήμα 5. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Είστε χρήστης των κοινωνικών δικτύων;»

Στην ερώτηση «Αν ΝΑΙ, πόσο καλά γνωρίζετε και χειρίζεστε τα κοινωνικά δίκτυα;» 7 (11,9%) απάντησαν «Λίγο», 7 (11,9%) «Σχεδόν καλά», 13 (22%) «Καλά», 20 (33,9%) «Αρκετά καλά» και 7 (11,9%) «Πολύ καλά» ενώ 5 (8,5%) δεν απάντησαν.

Σχήμα 6. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Αν ΝΑΙ, πόσο καλά γνωρίζετε και χειρίζεστε τα κοινωνικά δίκτυα;»

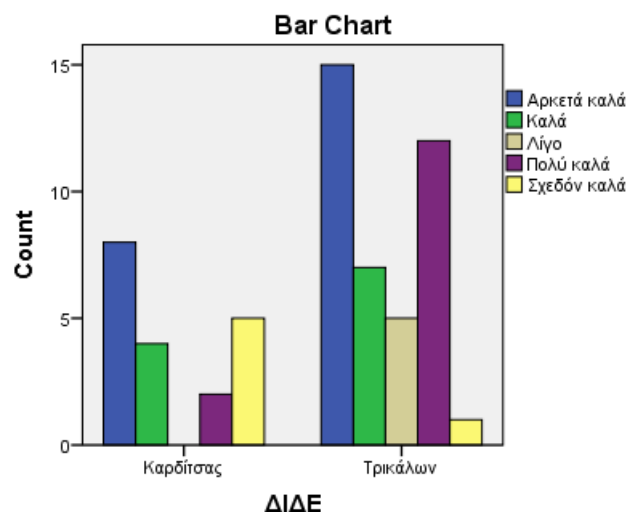
Ενώ στην ερώτηση «Πόσο καλά γνωρίζετε τους κινδύνους που υποκρύπτει η διανομή πληροφοριών στο διαδίκτυο;» 5 (8,5%) απάντησαν «Λίγο», 6 (10,2%) «Σχεδόν καλά», 11 (18,6%) «Καλά», 23 (39%) «Αρκετά καλά» και 14(23,7%) «Πολύ καλά».

Σχήμα 7. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Πόσο καλά γνωρίζετε τους κινδύνους που υποκρύπτει η διανομή πληροφοριών στο διαδίκτυο;»

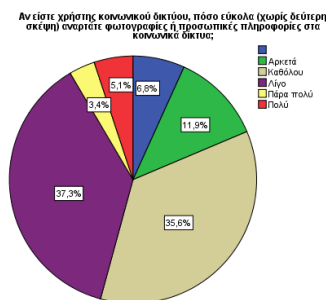
Από αυτούς που απάντησαν «Λίγο» (8,5% του δείγματος) το 100% ανήκει στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (5), «Σχεδόν καλά» (10,2% του δείγματος) το 83,3% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (5) και το 16,7% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (1), «Καλά» (18,6% του δείγματος) το 36,4% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (4) και το 63,6% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (7), «Αρκετά καλά» (39% του δείγματος) το 34,8% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (8) και το 65,2% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (15) και «Πολύ καλά» (23,7% του δείγματος) το 14,3% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (2) και το 85,7% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (12).

Στο Σχήμα 8, βλέπουμε ότι οι εκπαιδευτικοί της ΔΙΔΕ Καρδίτσας που απάντησαν «Πολύ καλά» είναι λιγότεροι από αυτούς που απάντησαν «Σχεδόν καλά» σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς της ΔΙΔΕ Τρικάλων που απάντησαν «Πολύ καλά» συντριπτικά περισσότεροι.

Σχήμα 8. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Αν ΝΑΙ, πόσο καλά γνωρίζετε και χειρίζεστε τα κοινωνικά δίκτυα;» ανά ΔΙΔΕ

Στην επόμενη ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;» 21 (35,6%) απάντησαν «Καθόλου», 22 (37,3%) «Λίγο», 7 (11,9%) «Αρκετά», 3 (5,1%) «Πολύ» και 2 (3,4%) «Πάρα πολύ» ενώ 4 (6,8%) δεν απάντησαν.

Σχήμα 9. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;»

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε αν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στη ΔΙΔΕ και στην ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;».

Πίνακας 1. Πίνακας συνάφειας ανάμεσα στις ΔΙΔΕ και στην ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;»

		Ερωτ_14					Total	
		Αρκετά	Καθόλου	Λίγο	Πάρα πολύ	Πολύ		
ΔΙΔΕ	Καρδίτσας	0	3	5	11	0	0	19
	Count	0,0%	15,8%	26,3%	57,9%	0,0%	0,0%	100,0%
	% within ΔΙΔΕ	0,0%	42,9%	23,8%	50,0%	0,0%	0,0%	32,2%
	% of Total	0,0%	5,1%	8,5%	18,6%	0,0%	0,0%	32,2%
ΔΙΔΕ	Τρικάλων	4	4	16	11	2	3	40
	Count	10,0%	10,0%	40,0%	27,5%	5,0%	7,5%	100,0%
	% within ΔΙΔΕ	100,0%	57,1%	76,2%	50,0%	100,0%	100,0%	67,8%
	% of Total	6,8%	6,8%	27,1%	18,6%	3,4%	5,1%	67,8%
Total	Count	4	7	21	22	2	3	59
	% within ΔΙΔΕ	6,8%	11,9%	35,6%	37,3%	3,4%	5,1%	100,0%
	% within Ερωτ_14	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	6,8%	11,9%	35,6%	37,3%	3,4%	5,1%	100,0%

Από αυτούς που απάντησαν «Καθόλου» (35,6% του δείγματος) το 23,8% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (5) και το 76,2% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (16), «Λίγο» (37,3% του δείγματος) το 50% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (11) και το 50% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (11), «Αρκετά» (11,9% του δείγματος) το 42,9% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (3) και το 57,1% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (4), «Πολύ» (5,1% του δείγματος) το 100% ανήκει στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (3) και «Πάρα πολύ» (3,4% του δείγματος) το 100% ανήκει στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (2) ενώ από αυτούς που δεν απάντησαν (6,8% του δείγματος) το 100% ανήκει στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (4).

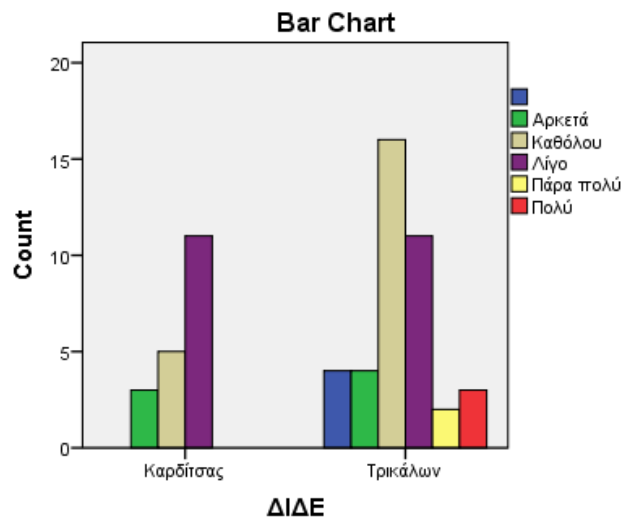
Πίνακας 2. Έλεγχος συσχέτισης μεταξύ ΔΙΔΕ και απαντήσεων στην ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;»

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,508 ^a	5	,130
Likelihood Ratio	11,038	5	,051
N of Valid Cases	59		

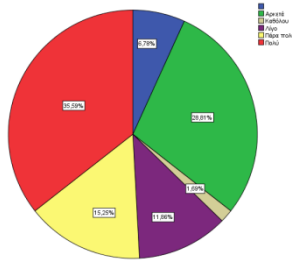
a. 8 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,64.

Αφού το ποσοστό (66,7%) των κελιών με αναμενόμενη τιμή μικρότερη του 5 είναι μεγαλύτερο του 20%, δεν μπορούμε να εξαγάγουμε συμπεράσματα από το χ^2 τεστ ανεξαρτησίας του Pearson οπότε θα χρησιμοποιήσουμε τα αποτελέσματα του τεστ πηλίκου πιθανοφανειών (Likelihood Ratio). Με βάση τα αποτελέσματα του τεστ πηλίκου πιθανοφανειών **διακρίνουμε μια στατιστικά πολύ ασθενή συσχέτιση** μεταξύ ΔΙΔΕ και απαντήσεων στην ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;», ($L = 11,038$, $df=5$, $p=0,051 = 0,05$). **Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών από τις δύο ΔΙΔΕ στη συγκεκριμένη ερώτηση φαίνεται να διαφέρουν (αλλά όχι σημαντικά)**. Αυτό μπορούμε να το διαπιστώσουμε και γραφικά στο Σχήμα 10 όπου παρατηρούμε ότι οι εκπαιδευτικοί της ΔΙΔΕ Καρδίτσας που απάντησαν «Λίγο» είναι περισσότεροι από αυτούς που απάντησαν «Καθόλου» σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς της ΔΙΔΕ Τρικάλων που απάντησαν «Καθόλου» οι περισσότεροι.

Σχήμα 10. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;» ανά ΔΙΔΕ

Τέλος στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;» 1 ((1,69%) απάντησε «Καθόλου», 7 (11,86%) απάντησαν «Λίγο», 17 (28,31%) «Αρκετά», 21 (35,59%) «Πολύ» και 9 (15,25%) «Πάρα πολύ» ενώ 4 (6,78%) δεν απάντησαν.

Σχήμα 11. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;»

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε αν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στη ΔΙΔΕ και στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;».

Πίνακας 3. Πίνακας συνάφειας ανάμεσα στις ΔΙΔΕ και στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;»

		Ερωτ_15					Total	
			Αρκετά	Καθόλου	Λίγο	Πάρα πολύ		Πολύ
ΔΙΔΕ Καρδίτσας	Count	0	3	0	5	2	9	19
	% within ΔΙΔΕ	0,0%	15,8%	0,0%	26,3%	10,5%	47,4%	100,0%
	% within Ερωτ_15	0,0%	17,6%	0,0%	71,4%	22,2%	42,9%	32,2%
	% of Total	0,0%	5,1%	0,0%	8,5%	3,4%	15,3%	32,2%
ΔΙΔΕ Τρικάλων	Count	4	14	1	2	7	12	40
	% within ΔΙΔΕ	10,0%	35,0%	2,5%	5,0%	17,5%	30,0%	100,0%
	% within Ερωτ_15	100,0%	82,4%	100,0%	28,6%	77,8%	57,1%	67,8%
	% of Total	6,8%	23,7%	1,7%	3,4%	11,9%	20,3%	67,8%
Total	Count	4	17	1	7	9	21	59
	% within ΔΙΔΕ	6,8%	28,8%	1,7%	11,9%	15,3%	35,6%	100,0%
	% within Ερωτ_15	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	6,8%	28,8%	1,7%	11,9%	15,3%	35,6%	100,0%

Από αυτούς που απάντησαν «Καθόλου» (1,7% του δείγματος) το 100% ανήκει στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (1), «Λίγο» (11,9% του δείγματος) το 71,4% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (5) και το 28,6% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (2), «Αρκετά» (28,8% του δείγματος) το 17,6% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας (3) και το 82,4% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (14), «Πολύ» (35,6% του δείγματος) το 42,9% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας(9) και το 57,1 % στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (12) και «Πάρα πολύ» (15,3% του δείγματος) το 22,2% ανήκει στη ΔΙΔΕ Καρδίτσας(2) και το 77,8% στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (7) ενώ από αυτούς που δεν απάντησαν (6,8% του δείγματος) το 100% ανήκει στη ΔΙΔΕ Τρικάλων (4).

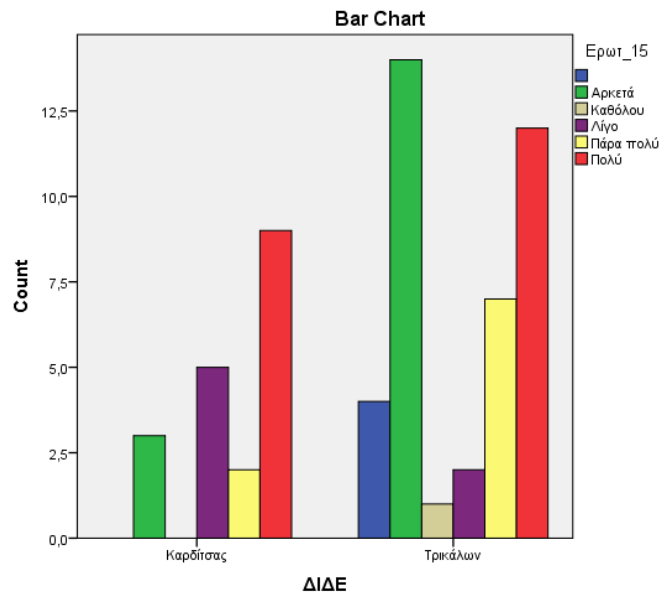

Πίνακας 4. Έλεγχος συσχέτισης μεταξύ ΔΙΔΕ και απαντήσεων στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;»

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,460 ^a	5	,063
Likelihood Ratio	11,714	5	,039
N of Valid Cases	59		

a. 7 cells (58,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,32.

Αφού το ποσοστό (58,3%) των κελιών με αναμενόμενη τιμή μικρότερη του 5 είναι μεγαλύτερο του 20%, δεν μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα από το χ^2 τεστ ανεξαρτησίας του Pearson οπότε θα χρησιμοποιήσουμε τα αποτελέσματα του τεστ πηλίκου πιθανοφανειών (Likelihood Ratio). Με βάση τα αποτελέσματα του τεστ πηλίκου πιθανοφανειών **διακρίνουμε μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση** μεταξύ ΔΙΔΕ και απαντήσεων στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;», ($L = 11,714$, $df=5$, $p=0,039 < 0,05$). **Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών από τις δύο ΔΙΔΕ στη συγκεκριμένη ερώτηση φαίνεται να διαφέρουν σημαντικά.** Αυτό μπορούμε να το διαπιστώσουμε και γραφικά στο Σχήμα 12 όπου παρατηρούμε ότι οι εκπαιδευτικοί της ΔΙΔΕ Καρδίτσας που απάντησαν «Λίγο» είναι περισσότεροι από αυτούς που απάντησαν «Αρκετά» σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς της ΔΙΔΕ Τρικάλων που απάντησαν «Αρκετά» συντριπτικά περισσότεροι σε σχέση με αυτούς που απάντησαν «Λίγο».

Σχήμα 12. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;» ανά ΔΙΔΕ

Τέλος θα εξετάσουμε αν υπάρχει εξάρτηση ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο και στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;».

Πίνακας 5. Πίνακας συνάφειας ανάμεσα στο μορφωτικό επίπεδο και στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;»

		Ερωτ_15					Total	
		Αρκετά	Καθόλου	Λίγο	Πάρα πολύ	Πολύ		
AEI	Count	4	15	1	2	6	15	43
	% within Μορφωτικό_Επίπεδο	9,3%	34,9%	2,3%	4,7%	14,0%	34,9%	100,0%
	% within Ερωτ_15	100,0%	88,2%	100,0%	28,6%	66,7%	71,4%	72,9%
	% of Total	6,8%	25,4%	1,7%	3,4%	10,2%	25,4%	72,9%
Μορφωτικό_Επίπεδο	Count	0	2	0	1	3	5	11
	% within Μορφωτικό_Επίπεδο	0,0%	18,2%	0,0%	9,1%	27,3%	45,5%	100,0%
	% within Ερωτ_15	0,0%	11,8%	0,0%	14,3%	33,3%	23,8%	18,6%
	% of Total	0,0%	3,4%	0,0%	1,7%	5,1%	8,5%	18,6%
TEI	Count	0	0	0	4	0	1	5
	% within Μορφωτικό_Επίπεδο	0,0%	0,0%	0,0%	80,0%	0,0%	20,0%	100,0%
	% within Ερωτ_15	0,0%	0,0%	0,0%	57,1%	0,0%	4,8%	8,5%
	% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	6,8%	0,0%	1,7%	8,5%
Total	Count	4	17	1	7	9	21	59
	% within Μορφωτικό_Επίπεδο	6,8%	28,8%	1,7%	11,9%	15,3%	35,6%	100,0%
	% within Ερωτ_15	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	6,8%	28,8%	1,7%	11,9%	15,3%	35,6%	100,0%

Από αυτούς που απάντησαν «Καθόλου» (1,7% του δείγματος) το 100% έχει πτυχίο AEI(1), «Λίγο» (11,9% του δείγματος) το 28,6% έχει πτυχίο AEI (2), 14,3% έχει Μεταπτυχιακό(1) και το 57,1% έχει πτυχίο TEI (4), «Αρκετά» (28,8% του δείγματος) το 88,2% έχει πτυχίο AEI (15) και το 11,8% έχει Μεταπτυχιακό(2), «Πολύ» (35,6% του δείγματος) το 71,4% έχει πτυχίο AEI(15), το 23,8% έχει Μεταπτυχιακό(5) και το 4,8% έχει πτυχίο TEI (1) και «Πάρα πολύ» (15,3% του δείγματος) το 66,7% έχει πτυχίο AEI(6) και το 33,3% έχει Μεταπτυχιακό (3) ενώ από αυτούς που δεν απάντησαν (6,8% του δείγματος) το 100% έχει πτυχίο AEI (4).

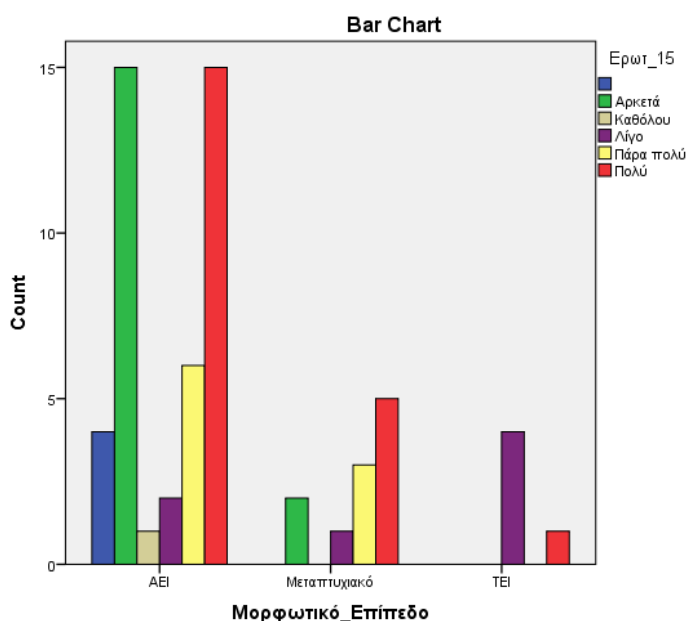
Πίνακας 6. Έλεγχος συσχέτισης μεταξύ μορφωτικού επιπέδου και απαντήσεων στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;»

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	28,304 ^a	10	,002
Likelihood Ratio	21,152	10	,020
N of Valid Cases	59		

a. 14 cells (77,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,08.

Αφού το ποσοστό (77,8%) των κελιών με αναμενόμενη τιμή μικρότερη του 5 είναι μεγαλύτερο του 20%, δεν μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα από το χ^2 τεστ ανεξαρτησίας του Pearson οπότε θα χρησιμοποιήσουμε τα αποτελέσματα του τεστ πηλίκου πιθανοφανειών (Likelihood Ratio). Με βάση τα αποτελέσματα του τεστ πηλίκου πιθανοφανειών **διακρίνουμε μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση** μεταξύ επιπέδου και απαντήσεων στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;», ($L = 21,152$, $df=10$, $p=0,020 < 0,05$). **Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών με διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο στη συγκεκριμένη ερώτηση φαίνεται να διαφέρουν σημαντικά.** Αυτό μπορούμε να το διαπιστώσουμε και γραφικά στο Σχήμα 13 όπου παρατηρούμε ότι οι εκπαιδευτικοί με πτυχίο ΑΕΙ που απάντησαν «Αρκετά» είναι ίσοι με αυτούς που απάντησαν «Πολύ» σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς με Μεταπτυχιακό που απάντησαν «Πολύ» περισσότεροι σε σχέση με αυτούς που απάντησαν «Αρκετά».

Σχήμα 13. Γράφημα απαντήσεων στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;» ανά μορφωτικό επίπεδο.

Συμπεράσματα – Επίλογος

Από τα αποτελέσματα διακρίνουμε ότι οι εκπαιδευτικοί της ΔΙΔΕ Τρικάλων είναι πιο εξοικειωμένοι με την κουλτούρα της ασφάλειας της χρήσης των κοινωνικών δικτύων και την μεταφέρουν στους μαθητές τους. Συγκεκριμένα στην ερώτηση «Πόσο καλά γνωρίζετε τους κινδύνους που υποκρύπτει η διανομή πληροφοριών στο διαδίκτυο;» οι εκπαιδευτικοί της ΔΙΔΕ Καρδίτσας που απάντησαν «Πολύ καλά» είναι λιγότεροι από αυτούς που απάντησαν «Σχεδόν καλά» σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς της ΔΙΔΕ Τρικάλων που απάντησαν «Πολύ καλά» συντριπτικά περισσότεροι. Επίσης στην ερώτηση «Αν είστε χρήστης κοινωνικού δικτύου, πόσο εύκολα (χωρίς δεύτερη σκέψη) αναρτάτε φωτογραφίες ή προσωπικές πληροφορίες στα κοινωνικά δίκτυα;» οι εκπαιδευτικοί της ΔΙΔΕ Καρδίτσας που απάντησαν «Λίγο» είναι περισσότεροι από αυτούς που απάντησαν «Καθόλου» σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς της ΔΙΔΕ Τρικάλων που απάντησαν «Καθόλου» οι περισσότεροι. Τέλος, στην ερώτηση «Ως χρήστης κοινωνικού δικτύου, είστε επιφυλακτικοί στο τι ανακαλύπτετε ή διαβάζετε στις αναρτήσεις των κοινωνικών δικτύων;» οι εκπαιδευτικοί της ΔΙΔΕ Καρδίτσας που απάντησαν «Λίγο» είναι περισσότεροι από αυτούς που απάντησαν «Αρκετά» σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς της ΔΙΔΕ Τρικάλων που απάντησαν «Αρκετά» συντριπτικά περισσότεροι σε σχέση με αυτούς που απάντησαν «Λίγο».

Αυτό μπορεί να οφείλεται τόσο σε ιστορικούς λόγους (η πόλη των Τρικάλων κατά το παρελθόν αποτέλεσε σημαντικό πνευματικό κέντρο με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της αστικής τάξης και συνείδησης στην περιοχή) αλλά και στο γεγονός ότι έχει διαμορφωθεί η κουλτούρα της smart city και η χρήση των νέων τεχνολογιών αλλά και των καινοτομιών είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες στην ευρύτερη περιοχή (Anthopoulos κ.ά., 2008). Από την έρευνα προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στη διακριτικότητα στη χρήση των κοινωνικών δικτύων και στις δημοσιεύσεις σε αυτά. Προσπαθούν να επικοινωνήσουν αυτό το μήνυμα και στους μαθητές τους, ώστε να αποφευχθούν προβλήματα και φαινόμενα bullying.

Οι κυριότεροι περιορισμοί στην έρευνα αφορούσαν το μικρό δείγμα των συμμετεχόντων, το μη ομοιόμορφα κατανομημένο δείγμα και την άρνηση ορισμένων Καθηγητών να συνεργασθούν στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων. Σε μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσαν να συμμετέχουν περισσότεροι Καθηγητές από ΔΙΔΕ και άλλων Περιφερειών και παράλληλα να μελετηθούν και να παρουσιασθούν αναλυτικά και άλλες έννοιες όπως η υπευθυνότητα ή η εγρήγορση.

Βιβλιογραφία

Anthopoulos, L., και Tsoukalas, I., (2008). The Implementation Model of a Digital City. The Case Study of the Digital City of Trikala, Greece. *Journal of E-Government*, 2:2, 91-109, DOI: 10.1300/J399v02n02_06.

Aspridis, G., Kazantzi, V., και Kyriakou, D., (2013). Social networking websites and their effect in contemporary HRM – A research approach. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4 (1),29 – 46.

Babbie, E., (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα : Κριτική.

Da Veiga, A. και Eloff, J.H.P., (2010). A framework and assessment instrument for information security culture. *Computers and Security*, 29, 196 – 207.

Greenhow, C., και Lewin, C., (2016). Social media and education : Reconceptualizing the boundaries of formal and informal learning. *Learning, Media and Technology*, 41 (1), 6 – 30.

Saunders, M., Lewis, P., και Thornhill, M., (2014). *Μέθοδοι έρευνας στις επιχειρήσεις και στην οικονομία*. Θεσσαλονίκη: Δισίγμα.

Schlienger, Th., και Teufel,St., (2003). Analyzing Information Security Culture: Increased Trust by an Appropriate Information Security Culture, *IEEE Computer Society Proceedings of the 14th International Workshop on Database and Expert Systems Applications (DEXA'03)*, 405-409. Prague.

Selwyn, N., και Stiriling, E., (2016). Social media and education ... now the dust has settled. *Learning, Media and Technology*. 41 (1), 1 – 5.

Van Niekerk J.F. and Von Solms R. (2009) Information security culture: A management perspective. *Computers & Security*, 29, p. 476 – 486.

Ασπρίδης, Γ., Μπλάνας, Ν., και Τσέλιος, Δ., (2016). Μέσα κοινωνικής δικτύωσης : Ένα σύγχρονο ναρκωτικό». *Εφ. Ελευθερία*, on line διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.eleftheria.gr/εκπαίδευση/item/137481.html>, προσπελάσθηκε στις 20/2/2019.

Γναρδέλλης Χ. (2006). *Ανάλυση Δεδομένων με το SPSS 14.0 for Windows*. Αθήνα: Παπαζήσης.

ΕΕ 2016/679 - Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 679/2016 της 27^{ης}/4/2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων).

Field, A., (2016). *Η διερεύνηση της στατιστικής με τη χρήση του SPSS της IBM*. Αθήνα : Προπομπός.

Μαγγίνα, Χρ., (2014). *Ανάπτυξη κουλτούρας ασφάλειας στα κοινωνικά δίκτυα*, ΜΔΕ υποβληθείσα στο Παν. Αιγαίου, Τμήμα Μηχανικών Πληροφοριακών και Επικοινωνιακών Συστημάτων, Σάμος.

Μπούτσικας Μ. (2004). *Ενότητα 4: Πίνακες Συνάφειας*. Διαδικτυακές σημειώσεις μαθήματος «Στατιστικά Προγράμματα», Πανεπιστήμιο Πειραιά, http://www.unipi.gr/faculty/mbouts/statprog/SPSS_lesson7-8.pdf, προσπελάσθηκε στις 20/2/2019.

Μπρούστας Δ. (2003). *Εταιρική Κουλτούρα*, Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 2003, 173-182.

Πανούσος Χρ. και Πανταζής Σπ. (2012). *Δυνατότητες και ζητήματα ασφάλειας κατά την αξιοποίηση μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην εκπαίδευση*, ΜΔΕ υποβληθείσα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Παν. Αιγαίου, Τμήμα Μηχανικών Πληροφοριακών και Επικοινωνιακών Συστημάτων, Σάμος.

Παρασκευόπουλος, Κ., (2015). *Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Κριτική.

Ρωσσίδης, Ι., (2014). *Εφαρμογές του επιχειρησιακού μάνατζμεντ στην ελληνική δημόσια διοίκηση*. Αθήνα : Σταμούλης.

Σαχλάς Α., και Μπερσίμης Σ. (2016). *Εφαρμοσμένη Στατιστική με χρήση του IBM SPSS Statistics 23 : Με έμφαση στις Επιστήμες Υγείας*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλας.

Σπινέλλης, Δ., (2018). *Ηλεκτρονική διακυβέρνηση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Διανέοσις.